

TEZE CONCEPTUALE ASUPRA CONȚINUTULUI REGIMULUI MATRIMONIAL CONTRACTUAL

Autor: lect. univ. drd Olga PISARENCO
Conducător științific: dr. conf. univ. Valentina CEBOTARI

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Unul dintre cele mai importante momente legate de regimul matrimonial contractual îl reprezintă conținutul acestuia. Anume acordul asupra conținutului stă la baza încheierii contractului matrimonial, deoarece prin el soții sau viitorii soți își exprimă voința reală cu privire la soarta patrimoniului conjugal. Prezentul articol prezintă o analiză a legislației în domeniu, cu identificarea soluțiilor pentru îmbunătățirea cadrului normativ ce reglementează instituția regimului matrimonial contractual.*

Cuvinte cheie: *contract matrimonial, regim matrimonial, regim matrimonial contractual, regim matrimonial primar imperativ, relații patrimoniale, relații personale nepatrimoniale.*

Importanța

Conținutul regimului matrimonial contractual reprezintă miezul oricărui contract matrimonial, iar de corectitudinea formulării și legalitatea normelor matrimoniale contractate depinde aplicabilitatea practică a acestuia.

Actualitatea

Codul familiei dedică doar un singur articol conținutului contractului matrimonial (articolul 29), care în cei peste zece ani ce s-au scurs de la intrarea în vigoare a noului Cod al familiei s-a dovedit a fi insuficient pentru a asigura aplicabilitatea practică a acestui institut.

Unul dintre cele mai importante momente legate de studierea regimului matrimonial contractual îl reprezintă conținutul acestuia. Anume acordul asupra conținutului stă la baza încheierii contractului matrimonial, deoarece prin el soții sau viitorii soți își exprimă voința reală cu privire la soarta patrimoniului conjugal.

În vederea îmbunătățirii cadrului legal în materie de regim matrimonial contractual considerăm necesar să ne oprim asupra modului în care legiuitorul național reglementează conținutul regimului matrimonial contractual, formulând în acest sens mai multe propuneri de interpretare și aplicare a normelor juridice deja existente, dar și de lege ferenda.

Potrivit art.27 din Codul familiei „în contractul matrimonial se determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților sau ale viitorilor soți în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia”. Însă, desfacerea căsătoriei (divorțul) este numai un mod de încetare a căsătoriei. În conformitate cu art.33 alin.(1) din Codul familiei, căsătoria poate să înceteze și în urma decesului sau a declarării pe cale judecătorească a decesului unuia dintre soți.

Deci, dacă în art.27 din Codul familiei este prevăzut numai cazul desfacerii căsătoriei, rezultă că determinarea drepturilor și obligațiilor patrimoniale în cazul decesului unuia dintre soți în contractul matrimonial nu este posibilă.

Potrivit art.29 alin.(3) din Codul familiei „Contractul matrimonial încheiat în timpul căsătoriei nu are acțiune retroactivă. Bunurile dobândite până la încheierea contractului sunt supuse regimului legal prevăzut de prezentul cod.”

Astfel, rezultă că bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei până la încheierea contractului matrimonial, adică în perioada de la încheierea căsătoriei și până la autentificarea notarială a contractului matrimonial, nu pot face obiectul regimului matrimonial contractual al soților, întrucât contractul matrimonial încheiat în timpul căsătoriei nu are acțiune retroactivă, iar asupra acestei categorii de bunuri se aplică, prin efectul legii, regimul imperativ al proprietății în devălmășie.

Or, acțiunea neretroactivă a contractului matrimonial semnifică imposibilitatea schimbării regimului juridic al bunurilor soților începând cu o dată anterioară autentificării contractului matrimonial.

În această ordine de idei, considerăm necesară excluderea celei de-a doua propoziții, care concretizează că asupra acestor bunuri, adică asupra bunurilor dobândite de soți de la înregistrarea căsătoriei și până la autentificarea contractului matrimonial, se va aplica regimul legal, cel al proprietății în devălmășie. Această normă pare să aducă o limitare nejustificată.

Dacă soții doresc să acorde un alt regim matrimonial bunurilor acumulate împreună în timpul căsătoriei, decât regimul matrimonial legal, de ce să n-o facă? Este averea lor, ei au acumulat-o împreună și au dreptul să dispună asupra acesteia cum doresc. Mai mult ca atât, pentru a dispune astfel soții își exprimă acordul de voință

personal. Unii pot să invoce vicierea consimțământului, însă legea prevede nulitatea convențiilor încheiate în asemenea condiții.

Analizând conținutul art.20 alin.(2) coroborat la conținutul art.19 alin.(1) și art.22 din Codul familiei, concluzionăm că veniturile sunt bunuri. Astfel, art.19 alin.(1) instituie regula potrivit căreia „bunurile dobândite de către soți în timpul căsătoriei sunt supuse regimului proprietății în devălmășie”, iar art.22 instituie excepția, enumerând categoriile de bunuri personale ale soților, altele decât veniturile. Reiese că, prin art.20 alin.(2) legiuitorul vine să concretizeze faptul că sunt comune bunurile procurate din contul veniturilor și altor plăți, nu și cele procurate din contul bunurilor deținute anterior încheierii căsătoriei sau din contul celor obținute în dar, prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite.

Astfel, ținem să atragem atenția că nu poate fi atribuit la categoria bunurilor comune ale soților un bun sau valoarea acestuia, dacă a intrat în patrimoniul unuia dintre soți în locul unui bun propriu [1, p.40], decât dacă altfel nu este prevăzut de regimul matrimonial contractual al soților.

Alături de termenul „venituri”, legiuitorul utilizează termenii „premi, indemnizații și alte plăți”, care, de fapt, tot sunt venituri ale soților. În legătură cu această categorie apare întrebarea: *De ce legiuitorul le-a desprins de venituri?* Dacă vom analiza în esență conținutul art.20 alin.(2) lit.b) din Codul familiei, care prevede că sunt comune bunurile procurate din contul „premiilor, indemnizațiilor și altor plăți, cu excepția celor care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.)”, vom observa că ele pot rezulta, ca și veniturile, din activitatea de muncă.

Considerăm că importanța acestei delimitări este în excepția instituită, care vine să evidențieze că premiile, indemnizațiile și alte plăți cu caracter de compensare sunt proprietate personală a soțului beneficiar. Mai mult ca atât, considerăm că această excepție se extinde și asupra premiilor, indemnizațiilor și altor plăți cu caracter social, care nu sunt rezultate din activitatea de muncă a soțului, însă la fel au un caracter de compensare.

În literatura de specialitate s-a expus opinia precum că, dacă anumite bunuri au fost dobândite în intervalul de timp de la pronunțarea hotărârii și până la rămânerea ei definitivă, atunci rezultă că prezumția de comunitate există și în privința acestora [2, p.43-44]. Deși este o concluzie rezultativă, considerăm că această normă juridică nu este direct aplicabilă și în privința partajării bunurilor comune ale soților pe motiv că instanța de judecată, prin hotărârea pronunțată, a dispus deja asupra împărțirii bunurilor comune ale soților, iar în situația instituirii unei asemenea reguli, ar rezulta că soții, după desfășurarea unui proces judiciar de partajare a bunurilor comune, pot înainta noi pretenții de partajare a bunurilor dobândite de oricare dintre soți în acest interval de timp, ceea ce nu este logic și nici posibil din considerente procesuale.

Considerăm că legiuitorul ar trebui să reglementeze, spre exemplu, în conținutul art.25 alin.(7) din Codul familiei că „Bunurile dobândite de fiecare dintre soți pe durata procedurii de divorț sunt bunuri personale ale soțului care le-a obținut, dacă soții duc trai separat”, ceea ce va proteja interesele patrimoniale ale fiecăruia dintre soții aflați în litigiu judiciar, care poate să dureze doi ani, chiar și mai mult.

O asemenea prevedere legală ar proteja interesele patrimoniale ale soților asupra bunurilor obținute nu doar în perioada de la pronunțarea hotărârii și până la rămânerea definitivă a acesteia, dar și în perioada de divorț, perioadă în care căsătoria este desfăcută *de facto*, însă urmează a fi confirmată *de jure*.

În Codul familiei se conțin norme ale regimului matrimonial primar imperativ, deși nu sunt denumite astfel. Asemenea norme se conțin, spre exemplu, în art.29 alin.(6) din Codul familiei, precum și-n alte norme legale, motiv pentru care considerăm că este necesară denumirea la nivel de lege a acestui concept.

Cu referire la conținutul art.29 alin.(6) din Codul familiei, potrivit căruia părțile nu sunt în drept să stipuleze în contractul matrimonial clauze care ar afecta capacitatea juridică sau de exercițiu a soților, dreptul lor de adresare în instanța judecătorească pentru reglementarea relațiilor personale dintre ei, inclusiv a drepturilor și obligațiilor dintre ei și copiii lor, care ar limita dreptul soțului inapt de muncă la întreținere, care ar leza drepturile și interesele legitime ale soților sau ale unuia dintre ei, precum și clauze care contravin principiilor și naturii relațiilor familiale, ținem să scoatem în evidență incorectitudinea formulării expresiei „clauze care ar afecta capacitatea juridică sau de exercițiu a soților”.

În conformitate cu legislația civilă persoana fizică are capacitate de folosință și de exercițiu. Capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu împreună formează capacitatea juridică. Deci, nu este corect când legiuitorul se exprimă „capacitatea juridică sau de exercițiu a soților”, deoarece prin „capacitatea juridică” se are în vedere capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu. Detaliind cele expuse reiese că, părțile nu sunt în drept să stipuleze în contractul lor clauze care ar afecta capacitatea de folosință și/sau de exercițiu a soților”.

Din considerentele menționate, propunem expunerea normei menționate cu un nou conținut, și anume: „Contractul matrimonial nu poate conține clauze derogatorii de la regulile regimului primar imperativ, sub sancțiunea nulității, care ar afecta capacitatea juridică și procesuală a soților, drepturile și interesele legitime ale soților sau ale unuia dintre ei, drepturile și obligațiile dintre ei și copii lor, care ar anula obligația de fidelitate, ajutor și întreținere reciprocă, precum și clauze care contravin principiilor și naturii relațiilor familiale”.

Chiar dacă nu rezultă din conținutul art.29 alin.(6) din Codul familiei, relațiile personale nepatrimoniale dintre soți nu pot fi obiect al regimului matrimonial contractual. Această interdicție se întemeiază pe art.27 din

Codul familiei, potrivit căruia prin contract matrimonial se determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților.

Astfel, legea prevede într-un mod exhaustiv conținutul regimului matrimonial contractual, iar prin metodele deducerii și interpretării în ansamblu a normelor legislației familiale stabilim cu certitudine restricția reglementării aspectelor nepatrimoniale ale vieții familiale prin contract matrimonial. Spre exemplu, regimul matrimonial contractual al soților nu se poate referi la obligația soților de a se iubi reciproc, de a păstra fidelitatea conjugală, de a nu face abuz de băuturi spirtoase etc.

O asemenea libertate o oferă legiuitorul american. Obiect al contractului matrimonial în Statele Unite ale Americii pot fi nu numai drepturile patrimoniale, dar și orice alte relații nepatrimoniale dintre soți [3, p.63]. Aceeași libertate contractuală o întâlnim și în legislația Republicii Belarus. Potrivit art.13 din Codul căsătoriei și familiei, prin contract matrimonial pot fi reglementate relațiile personale și patrimoniale dintre soți, dintre părinți și copii, dacă acestea nu încalcă drepturile și interesele legitime ale altor persoane și nu vin în contradicție cu legile din Republica Belarus [4].

Considerăm că ar fi binevenit dacă legiuitorul național ar acorda cetățenilor Republicii Moldova această libertate, oferită de legiuitorul american și cel belorus, de a prevedea în contractul matrimonial și drepturile personale nepatrimoniale. Susținem introducerea acestei opțiuni contractuale, deoarece regimul matrimonial legal stabilit de legislația Republicii Moldova convine, de regulă, majorității cetățenilor, însă ceea ce ține de aspectele nepatrimoniale este o problemă cu mult mai interesantă, aici mulți cetățeni ar dori să recurgă la încheierea contractului matrimonial, să prevadă, de exemplu: cum se vor ocupa de treburile casnice, ce nume vor acorda copiilor, ce metodă de educare vor utiliza, cum vor petrece timpul liber personal etc.

În acest context, inițiem modificarea art.27 din Codul familiei, care definește contractul matrimonial, prin extinderea obiectului contractului matrimonial și la aspectele personale nepatrimoniale. Astfel, propunem definirea contractului matrimonial ca fiind convenția încheiată benevol între persoanele care doresc să se căsătorească sau între soți, în care se determină drepturile și obligațiile patrimoniale și personale nepatrimoniale ale acestora în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia.

Considerăm că asemenea libertate contractuală nu va limita necondiționat și iremediabil soții în drepturile lor personale, întrucât în Capitolul 4 din Codul familiei „Drepturile și obligațiile personale ale soților”, se conțin norme primare imperative aplicabile relațiilor personale dintre soți.

În vederea facilitării opțiunii soților sau a viitorilor soți la stabilirea propriului regim matrimonial contractual propunem, pe lângă regimul legal al proprietății în devălmășie, alte cinci regimuri matrimoniale contractuale tip: separația de bunuri, comunitatea universală de bunuri, comunitatea restrânsă de bunuri, regimul proprietății comune pe cote-părți și regimul matrimonial combinat.

Considerăm că o detaliere legislativă a diferitor regimuri matrimoniale tip ar oferi soților facilitatea să facă doar trimitere, în contractul matrimonial, la regimul matrimonial ales, efectele căruia se vor produce în temeiul legii, dacă părțile nu vor dispune altfel.

Totodată, propunem instituirea Registrului Public Notarial al Contractelor Matrimoniale Autentificate în Republica Moldova. Considerăm binevenită o asemenea practică și pentru țara noastră, mai mult ca atât instituirea registrelor publice a contractelor matrimoniale înregistrate este o tendință europeană, care și-a dovedit dubla utilitate. Pe de o parte, orice persoană terță se poate informa referitor la regimul matrimonial al soților, iar pe de altă parte, acesta oferă posibilitatea evidenței practicii naționale de încheiere, modificare și reziliere a contractelor matrimoniale.

Concluzionăm că institutul regimului matrimonial contractual necesită îmbunătățiri în plan legislativ, ceea ce va răspunde necesității soților sau a viitorilor soți în vederea facilitării procesului de selectare sau chiar de proiectare a propriului regim matrimonial. După cum am menționat supra, prezentăm în continuare proiectul de modificare a legislației, care considerăm că ar contribui la realizarea scopului propus, precum și ar duce la dezvoltarea acestui institut, care este necesar anumitor categorii de cupluri din Republica Moldova.

Bibliografie

1. PÎNZARI, V. Dreptul familiei. Note de curs. Chișinău: Universitas, 2000.
2. BACACI, A.; DUMITRACHE, V.; HAGEANU, C. Dreptul familiei. Ediția a II-a. București: ALL Beck, 2001.
3. БОНДОВ, С. Брачный договор. Москва: Юнити – Дана, 2000.
4. Кодекс о браке и семье Республики Беларусь. №.278-3 от 9 июля 1999. <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk9900278&p2={NRPA}> (vizitat 17.04.2013).